

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**«ФІНАНСОВА РОЗВІДКА: СВІТОВИЙ ДОСВІД, МОЖЛИВІСТЬ
ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ»**

кваліфікаційна робота

здобувача освітнього ступеня «магістр»

ЖЕРЕБЕЦЬКИЙ Олег Русланович

2 курсу денної форми навчання

спеціальності 072 «Фінанси,

банківська справа та страхування»

ОПП «Фінансова розвідка»

Науковий керівник

кандидат економічних наук, доцент

НАКОНЕЧНА Наталія

Володимирівна

Рецензент

Доктор економічних наук, професор

ЯВОРСЬКА Тетяна Василівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«___»_____2022 р., протокол №_____

завідувач кафедри фінансів та обліку,

_____МЕЛЬНИК С.І.

Львів – 2022

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки

Кафедра фінансів та обліку

Освітній ступінь «магістр»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

фінансів та обліку

д.е.н., доцент

_____ С.І. МЕЛЬНИК

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»

ЖЕРЕБЕЦЬКИЙ Олег Русланович

(ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи **Фінансова розвідка: світовий досвід, можливість його використання в Україні.**

керівник роботи **НАКОНЕЧНА Наталія Володимирівна, к.е.н., доцент.**

(ПРИЗВИЩЕ, ім'я по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЛьвДУВС від **«28» жовтня 2021 р. № 327**

2. Строк подання здобувачем освітнього ступеня «магістр» роботи «31» січня 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи Нормативні та законодавчі документи з питань легалізації (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму; Результати міжнародної діяльності Державної служби фінансового моніторингу України та підрозділів фінансової розвідки зарубіжних держав.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Визначити сутність та значення міжнародного співробітництва у сфері протидії легалізації (відмиванні) доходів та фінансування тероризму; Проаналізувати міжнародно-правові стандарти щодо статусу підрозділу фінансової розвідки в Україні; Провести аналіз країн з позитивним міжнародним рейтингом щодо рівня виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків; Охарактеризувати міжнародне співробітництво Державної служби фінансового моніторингу України; Розглянути рекомендації міжнародних організацій до формування національної системи оцінки ризиків; Проаналізувати перспективи використання світового досвіду у реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

5. Перелік графічного матеріалу (додатків).

Міжнародні установи та організації з якими співпрацює Держфінмоніторинг; Основні запити, які надіслані та отримані від підрозділів фінансової розвідки зарубіжних країн.

Найбільш активна співпраця ДСФМ з підрозділами фінансової розвідки іноземних держав

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «___»_____20___р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану		
2	Написання першого розділу		
3	Написання другого розділу		
4	Написання третього розділу		
5	Підведення підсумків та формулювання висновків		
6	Оформлення роботи		

Здобувач вищої освіти

(підпис)

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

ЖЕРЕБЕЦЬКИЙ О. Р. Фінансова розвідка: світовий досвід, можливість його використання в Україні. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2022.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню світового досвіду фінансової розвідки та можливості використання його в Україні. Розглянуто міжнародне співробітництво у сфері протидії легалізації (відмиванні) доходів та фінансування тероризму. Проаналізовано міжнародно-правові стандарти щодо статусу підрозділу фінансової розвідки в Україні. Здійснено аналіз країн з позитивним міжнародним рейтингом щодо рівня виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків а також проаналізовано міжнародне співробітництво Державної служби фінансового моніторингу України. Розглянуто перспективи використання світового досвіду у реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Ключові слова: відмивання коштів, фінансування тероризму, фінансовий моніторинг, підрозділ фінансової розвідки, національна оцінка ризиків.

ANNOTATION

ZHEREBETSKY O. R. Financial intelligence: world experience, the possibility of its use in Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2022.

The qualification work is devoted to the study of the world experience of financial intelligence and the possibility of its use in Ukraine. International cooperation in the field of combating money laundering and terrorist financing is considered. International legal standards on the status of the financial intelligence unit in Ukraine are analyzed. The analysis of countries with a positive international rating on the level of detection, assessment and understanding of national risks is carried out, as well as the international cooperation of the State Financial Monitoring Service of Ukraine is analyzed. Prospects for the use of world experience in the implementation of anti-money laundering and anti-terrorist financing policies are considered.

Key words: money laundering, terrorist financing, financial monitoring, financial intelligence unit, national risk assessment.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННІ) ДОХОДІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ...	9
1.1. Сутність та значення міжнародного співробітництва у сфері протидії легалізації (відмиванні) доходів та фінансування тероризму...	9
1.2. Міжнародно-правові стандарти щодо статусу підрозділу фінансової розвідки в Україні.....	15
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ.....	24
2.1. Аналіз країн з позитивним міжнародним рейтингом щодо рівня виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків.....	24
2.2. Міжнародне співробітництво Державної служби фінансового моніторингу України	32
Висновки до розділу 2.....	36
РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СФЕРІ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ.....	38
3.1. Адаптація рекомендацій міжнародних організацій до формування національної системи оцінки ризиків.....	38
3.2. Перспективи використання світового досвіду у реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.....	46
Висновки до розділу 3.....	50
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Сучасний глобалізаційний світ супроводжується різними викликами та загрозами. Однією з найбільш вразливих є відмивання коштів отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму. Відповідно важливим фактором у боротьбі з цим негативним явищем є спільна робота всіх країн, зокрема їх підрозділів фінансової розвідки.

Однією з важливих складових діяльності Державної служби фінансового моніторингу України є налагодження тісної співпраці з міжнародними організаціями та закордонними партнерами, які безпосередньо відповідають за організацію ефективної протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Тому вивчення світового досвіду та можливість використання його в Україні є надзвичайно актуальним та важливим питанням.

Значні напрацювання у сфері запобігання відмиванню коштів одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму висвітлено у працях таких науковців як: Андрійченко Ж. О., Буткевич С. А., Варналій З. С., Внукова Н. М., Глущенко О. О., Грубляк О. М., Гужій С. Г., Дмитров С. О., Єгоричева С. Б., Єфименко Т. І., Карвацький М. В., Кірсанов В. М., Ключке С. М., Користін О. Є., Левченко Л. Г., Лисенко Ж. П., Медвідь Т. А., Підхомний О. М., Семеген І. Б., Слав'юк Р. А., Юрій Е. О. та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних основ вивчення світового досвіду у сфері протидії легалізації коштів отриманих злочинним шляхом та можливість використання його в Україні.

Мета дослідження зумовила потребу у вирішенні таких основних **завдань:**

- визначити сутність та значення міжнародного співробітництва у сфері протидії легалізації (відмиванні) доходів та фінансування тероризму;

- проаналізувати міжнародно-правові стандарти щодо статусу підрозділу фінансової розвідки в Україні;
- провести аналіз країн з позитивним міжнародним рейтингом щодо рівня виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків;
- охарактеризувати міжнародне співробітництво Державної служби фінансового моніторингу України;
- розглянути рекомендації міжнародних організацій до формування національної системи оцінки ризиків;
- проаналізувати перспективи використання світового досвіду у реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Об'єктом дослідження є система фінансової розвідки України та суспільні відносини у сфері запобігання та протидії відмивання доходів одержаних злочинним шляхом.

Предметом дослідження є світовий досвід фінансової розвідки та можливість його використання в Україні.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використано як загальнонаукові так і спеціальні методи дослідження, зокрема: історико-логічний – для розкриття генезису міжнародних нормативно-правових актів, порівняння – для аналізу країн з позитивним міжнародним рейтингом щодо рівня виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків, аналізу та синтезу – в ході дослідження міжнародно-правових стандартів щодо статусу підрозділу фінансової розвідки, документального аналізу – при вивченні світового досвіду у реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних положень щодо використання світового досвіду у сфері легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму. Зокрема:

- набули подальшого розвитку рекомендації щодо покращення функціонування системи фінансового моніторингу через прийняття

Верховною радою відповідних нормативно-правових актів щодо забезпечення якісного процесу у співпраці усіх суб'єктів фінансового моніторингу з Держфінмоніторингом та імплементація міжнародного законодавства до сучасних умов.

Основний зміст роботи. У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено діяльність міжнародних організацій та співробітництво у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму. А також міжнародно-правові стандарти щодо статусу підрозділу фінансової розвідки в Україні.

У другому розділі проведено аналіз країн з позитивним міжнародним рейтингом щодо рівня виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків та охарактеризовано міжнародне співробітництво Державної служби фінансового моніторингу України.

У третьому розділі розглянути рекомендації міжнародних організацій до формування національної системи оцінки ризиків та проаналізовано перспективи використання світового досвіду у реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (45 найменувань на 6 сторінках).

Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок, із них основний текст – 50 сторінок, які містять 4 таблиці та 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННІ) ДОХОДІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

1.1. Сутність та значення міжнародного співробітництва у сфері протидії легалізації (відмиванні) доходів та фінансування тероризму

У сучасному глобалізованому світі відмивання грошей та фінансування тероризму є найбільшими проблемами, які явно загрожують міжнародній безпеці та негативно впливають на ефективність та прозорість фінансових операцій та не сприяють економічному розвитку. Особи, які займаються відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, зловживають відкритістю міжнародних фінансових систем і використовують можливості для безперешкодного потоку капіталу по всьому світу для власного збагачення. Враховуючи транснаціональний характер цих видів злочинів, безпосередньо пов'язаних з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, для високоякісної та ефективної боротьби їм потрібна ініціативна участь всіх країн [8, с. 15].

Цікавою є думка авторського колективу «Боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму» про те, що для ефективного розвитку міжнародного співробітництва у цій сфері потрібна належна новітня нормативно-правова база, що складається з таких рівнів чи елементів:

1) перелік визначених угод про певні форми співробітництва у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму між усіма зацікавленими органами та установами різних країн, в тому числі правоохоронними, наглядовими та, звісно, підрозділами фінансової розвідки;

2) уніфіковане та чітке врегулювання різноманітних питань, пов'язаних із боротьбою з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, у національному законодавстві, зокрема щодо збору інформації, обробки та

передачі підозрілої інформації окремим правоохоронним органам, криміналізації відповідних дій тощо [8, с. 15].

Отже, перелічені елементи є взаємопов'язаними та складають правову основу міжнародної та національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. В теперішніх умовах вільного переміщення капіталів, грошей та людей, жодна країна, навіть маючи жорсткий внутрішній контроль, не в змозі ефективно протидіяти відмиванню грошей та фінансуванню тероризму в автономному режимі. Таким чином, результативність взаємодії та співробітництва між підрозділами фінансової розвідки різних країн в значній мірі залежить від наявності у них потрібних повноважень, а також інформаційних, комп'ютерних та інших необхідних ресурсів.

Також важливо зазначити, що міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення здійснюється за принципом взаємності відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [24], різних міжнародно-правових договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів.

Відповідно до міжнародних договорів України, спеціально уповноважений орган – Державна служба фінансового моніторингу (далі – ДСФМ) здійснює міжнародне співробітництво з різними відповідними органами іноземних держав за принципом взаємності або з позиції власної ініціативи в частині обміном інформацією та досвідом про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, а також фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення [7, с.210].

Передання спеціально уповноваженим органом відповідному підрозділу фінансової розвідки іноземної держави інформації, що є з грифом «обмеженого доступу» відбувається в порядку визначеному законодавством та за умови забезпечення відповідним органом іноземної держави тотожному національному режиму що діє в Україні щодо захисту та використання виключно з метою здійснення кримінального судочинства у справах про відмивання брудних грошей, які здобуті злочинним шляхом або фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення [7, 210].

Державна служба фінансового моніторингу України та інші суб'єкти державного фінансового моніторингу у межах своїх повноважень забезпечують співробітництво з міжнародними, міжурядовими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, у тому числі з:

Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF);

Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL);

Європейським Союзом;

Світовим банком;

Міжнародним валютним фондом;

Егмонтською групою підрозділів фінансових розвідок;

Організацією Об'єднаних Націй.

Варто зазначити, що ДСФМ будує свою діяльність на рекомендаціях FATF. Для більш кращого розуміння з'ясуємо більш детально у чому полягає робота FATF. Група з розробки фінансових заходів щодо протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму – це міжурядовий орган створений Міністрами країн-членів FATF у 1989 році.

Відповідно до наданого мандату FATF розробляє стандарти, а також сприяє максимально ефективній імплементації регуляторних, правових та різних оперативних заходів щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення та інших загроз, які впливають на цілісність та організованість фінансової системи. Разом з іншими міжнародними сторонами, FATF також здійснює діяльність щодо виявлення ризиків та вразливостей на національному рівні. Метою такої діяльності є захист міжнародної фінансової системи від незаконного використання.

Одними з перших рекомендацій, які на сьогодні стали основою для побудови сучасних систем боротьби з відмиванням коштів одержаних злочинним шляхом, є Сорок Рекомендацій FATF, які розроблені у 1990 році як ініціатива у боротьбі з протиправним використанням фінансових систем різними особами, які намагаються відмити кошти від продажу наркотичних засобів.

Зазначені рекомендації представляють вичерпну та послідовну систему заходів, які мають бути імплементовані країнами-членами FATF з метою боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму, а також фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення. В контексті цього, доцільно зазначити, що різні країни мають різну структуру адміністративної, операційної, правової та фінансової систем, і тому всі не можуть вживати однакові заходи у боротьбі з цими загрозами. Отже, Сорок Рекомендацій FATF встановлюють міжнародні стандарти, які всі країни повинні імплементувати за рахунок заходів, які мають бути адаптовані до конкретних умов та обставин. Рекомендації FATF встановлюють основні заходи, які повинні бути вжиті країнами для:

- «переслідування відмивання грошей та фінансування тероризму та фінансування тероризму, а також фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

- встановлення повноважень та обов'язків для різних компетентних органів, зокрема правоохоронних, слідчих та наглядових, та інших інституційних заходів;

- встановлення ризиків та вразливостей, а також розробки політики щодо координації дій на національному рівні;

- підвищення доступності та прозорості інформації щодо бенефіціарних власників правових утворень та юридичних осіб;

- застосування різного роду запобіжних заходів для фінансового та інших визначених секторів;

- максимальне сприяння міжнародному співробітництву» [34, с. 11].

Наступним етапом у розвитку діяльності FATF став перегляд Рекомендацій у 1996 році. Основним завданням перегляду було відображення тенденцій розвитку та технік відмивання грошей, зокрема в порядку розширення їх сфери за межі відмивання коштів лише від продажу наркотиків.

Ще один важливий крок відбувся у жовтні 2001 року, яким FATF розширила свій мандат щодо розгляду питань пов'язаних з фінансуванням терористичних актів та терористичних організацій та здійснила важливий крок у створенні Дев'яти Спеціальних Рекомендацій у сфері запобігання фінансуванню тероризму.

Подальший розвиток діяльності FATF відбувся у 2003 році коли вдруге були переглянуті Сорок Рекомендацій FATF та разом із Дев'ятьма Спеціальними Рекомендаціями були схвалені більш ніж 180 країнами. Таким чином дані Рекомендації є загальновизнаними міжнародними стандартами у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму

Відповідно до висновків оцінки своїх членів FATF переглянула та оновила зазначені Рекомендації у налагодженій тісній співпраці з різними регіональними групами за типом FATF, а також організаціями, які виступають у даному процесі спостерігачами, зокрема: Організацією Об'єднаних Націй, Світовим банком та Міжнародним валютним Фондом.

Вчасні перегляди дозволяють усувати нові загрози та роз'яснюють та посилюють різного роду зобов'язання при одночасній стабільності та суворості Рекомендацій [34, с. 11].

Також варто зазначити, що стандарти FATF, які включають в себе власне Рекомендації та пояснювальні записки до них, були переглянуті з метою підвищення вимог до певних ситуацій, які становлять високий ризик, щоб кожна країна могла вибирати та застосовувати більш направлений підхід у сферах де ризик є високим та / або де імплементація може бути посилена. Кожна країна первинно повинна спочатку визначити, оцінити та зрозуміти основні ризики відмивання брудних грошей та фінансування тероризму з якими вони найчастіше стикаються, а вже наступним кроком має бути прийняття відповідних заходів та дій щодо зниження цих ризиків.

Підхід, який ґрунтується на оцінці ризиків, дозволяє кожній країні в рамках співпраці та вимог FATF прийняти більш гнучкий комплекс заходів для того, щоб максимально ефективно використати та зосередити свої ресурси та застосовувати превентивні заходи, що відповідають природі досліджуваного ризику для зосередження своїх зусиль у найбільш ефективний спосіб [34, с. 12].

Ще одним цікавим напрямом роботи FATF є видання керівних настанов, кращих практик та інші поради для надання сприяння країнам в імплементації основних Стандартів FATF. Ці документи не є обов'язковими для оцінки виконання Стандартів, але вони є надзвичайно цінними для країн з точки зору розгляду методів кращої імплементації зазначених Стандартів FATF. Як правило весь перелік чинних керівництв FATF та кращих практик розміщують на офіційному сайті FATF у додатку до Рекомендацій.

Таким чином провівши коротенький огляд діяльності FATF та згадавши основні її Рекомендації можна впевнено сказати, що дана організація є важливим та одним з головних органів у сфері запобігання та протидії відмиванню брудних грошей та фінансування тероризму. Оскільки FATF прагне підтримувати тісну та конструктивну співпрацю з

громадянським суспільством, приватним та державним сектором, а також із всіма зацікавленими особами у забезпеченні цілісності фінансової системи. Також FATF закликає всі демократичні країни щодо вжиття ефективних заходів та дій з метою приведення їх національних систем протидії відмиванню брудних коштів, фінансуванню тероризму та зброї масового знищення у відповідність з переглянутими Рекомендаціями FATF.

Отже, можна зробити висновок, що через тісну співпрацю з міжнародними організаціями та в період різного роду викликів та загроз глобального характеру, формується національна система фінансового моніторингу. Відповідно її успіх у сфері протидії легалізації (відмиванні) доходів та фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення залежить від рівня співпраці з міжнародними партнерами, що особливо важливо в сучасних умовах гібридної війни. Тому варто розвивати правові відносини, використовувати кращі практики міжнародних організацій та здійснювати імплементацію сучасного законодавства до європейських стандартів.

1.2. Міжнародно-правові стандарти щодо статусу підрозділу фінансової розвідки в Україні

В сучасних глобалізаційних умовах розвитку проблема легалізації (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму набула міжнародного характеру. Більшість країн світу, зокрема підрозділи фінансової розвідки визнають дану проблему глобальною загрозою економічній безпеці. Таким чином, усі країни повинні проводити погоджені та злагоджені заходи боротьби з цим явищем як на національному так і на міжнародному рівнях. Сьогодні триває розвиток міжнародної співпраці у цій сфері з метою побудови єдиного організаційно-правового простору щодо запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Щодо України то експерти відзначають цілий ряд факторів, які роблять нашу країну привабливою для різного роду злочинних угруповань, специфікою діяльності яких є легалізація та відмивання коштів отриманих незаконним шляхом, а саме:

- 1) недостатня та недосконала нормативно-правова база щодо запобігання та протидії відмиванню злочинних доходів;
- 2) високий рівень корупції;
- 3) складна процедура отримання кредитів легальним шляхом;
- 4) низький рівень взаємодії відповідних органів у межах держави та на міждержавному рівні;
- 5) недостатній потенціал державних органів влади, які повинні протистояти економічним злочинам;
- 6) подальший розвиток факторів, що сприятимуть у майбутньому перетворенню України у центр з легалізації брудних грошей, що одержуються у результаті злочинної діяльності у країнах Заходу [7, с. 29].

Отже для протидії зазначеним факторам, і як вже зазначалося, що згідно Рекомендації Групи FATF (Financial Action Task Force), Резолюції Ради Безпеки ООН та Європейські документи встановлюють, що у кожній країні світу повинен функціонувати підрозділ фінансової розвідки (ПФР / Financial Intelligence Unit (FIU)).

Виконуючи свої міжнародні зобов'язання Україна ратифікувала «Конвенцію Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом та про фінансування тероризму» [30]. У даному Законі про ратифікацію Конвенції визначено, що основним органом уповноваженим Україною на реалізацію функцій фінансової розвідки є центральний орган виконавчої гілки влади з питань фінансового моніторингу України.

Згідно Положення «Про Державну службу фінансового моніторингу України» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України [27] визначено «...що Держфінмоніторинг є центральним органом виконавчої

влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів».

Основні повноваження Держфінмоніторингу визначені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення» [24]. Таким чином на основі перелічених документів та зазначених фактів у них можна зробити висновок, що підрозділом фінансової розвідки в Україні є Державна служба фінансового моніторингу.

Наступне що ми розглянемо це характеристики, якими повинен володіти підрозділ фінансової розвідки відповідно до міжнародних стандартів та вимог:

1. Підрозділ фінансової розвідки є національним центром отримання, обробки та аналізу повідомлень про різного роду підозрілі операції та іншої інформації, що має відношення до легалізації брудних грошей, пов'язаних предикатних злочинів та фінансування тероризму, а також направлення у результаті такого аналізу, узагальнених матеріалів до правоохоронних органів (п. 29.1 Методології з оцінки відповідності 29-ї Рекомендації FATF);

2. Підрозділ фінансової розвідки має бути створений як центральний національний підрозділ для отримання (у окремих випадках запитування), аналізу та передачі повідомлень про виявлені підозрілі операції щодо потенційного відмивання незаконно отриманих грошей чи фінансування тероризму (ст. 21 Директиви ЄС «Про запобігання використанню фінансової системи з ціллю відмивання коштів та фінансування тероризму»);

3. Кожна країна забезпечує виконання функцій Підрозділу фінансової розвідки за відсутності впливу їхнього внутрішнього статусу (ч. 3 ст. 46 Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію грошей, отриманих злочинним шляхом та про фінансування тероризму) [15].

Таким чином, міжнародні документи чітко визначають статус підрозділу фінансової розвідки, як незалежного національного центру, який

отримує та аналізує повідомлення про підозрілі фінансові операції та передає результати аналізу до правоохоронних органів для кримінальних розслідувань.

Також варто відзначити, що 29-тою Рекомендацією FATF та Методологією її оцінки (критерій 29.7.) передбачається, що підрозділ фінансової розвідки повинен бути автономним та операційно незалежним, зокрема:

- мати можливість та повноваження незалежно здійснювати свої функції, зокрема приймати незалежні рішення, здійснювати незалежний аналіз, а також здійснювати запити та передавати або направляти специфічну інформацію;

- мати можливість залучати інші національні компетентні органи або міжнародні організації або укладати з ними угоди з метою обміну інформацією яка має оперативний інтерес;

- бути максимально незалежним від будь-якого політичного, урядового та фінансового впливу або втручання, що може вплинути на його операційну незалежність [15].

Отже, підрозділ фінансової розвідки повинен здійснювати незалежну діяльність із співпрацею з вітчизняними компетентними органами та міжнародними організаціями та приймати автономні незаангажовані рішення.

Також важливим фактором у діяльності підрозділу фінансової розвідки є довіра приватного сектору, оскільки через свою специфіку він є аналітичним, а не правоохоронним органом. Відповідно до цього довіра до нього є значно вищою ніж до правоохоронних органів. У зв'язку з цим є гарантія якісної передачі та надійного збереження банківської та інших таємниць. Зокрема підрозділ фінансової розвідки напряму отримує від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформацію, що становить банківську чи іншу таємницю. Даний порядок передачі зазначеної інформації

до підрозділу фінансової розвідки суттєво різниться від розкриття відповідної інформації яка надається правоохоронному органу.

Національне законодавство та міжнародні стандарти передбачають що підрозділ фінансової розвідки повинен здійснювати супровід та підтримку всім компетентним правоохоронним органам у веденні справ щодо розслідування предикатних злочинів, які спричинили відмивання грошей чи фінансування тероризму. Відповідно міжурядова організація FATF окремо від діяльності підрозділів фінансової розвідки визначає основні повноваження правоохоронних органів, зокрема Рекомендації 30 та 31. Визначені правоохоронні органи мають мати можливості та інструментарій щодо належної співпраці із підрозділами фінансової розвідки та отримання від них необхідної інформації для проведення розслідування. Таким чином FATF чітко відмежовує підрозділи фінансової розвідки від інших правоохоронних органів, які мають оперативні та слідчі функції. Підрозділ фінансової розвідки має співпрацювати із всіма правоохоронними органами та передавати їм узагальнені матеріали із своїм аналізом [15].

Ще одним аспектом діяльності підрозділу фінансової розвідки є те що він є одночасно частиною та відіграє центральну роль в операційній системі країни у сфері протидії відмиванню злочинних доходів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Оскільки він співпрацює із всіма правоохоронними органами відповідно до визначених основних ризиків країни. За підсумками проведеної у 2019 році Національної оцінки ризиків ключовими ризиками в Україні визначено:

- 1) корупція;
- 2) фіктивне підприємництво;
- 3) великий обіг готівкових коштів;
- 4) тероризм та його фінансування [14].

Відповідно до визначених ризиків на сьогодні підрозділ фінансової розвідки активно співпрацює із всіма важливими правоохоронними органами, зокрема:

- Офіс генерального прокурора;
- Національне антикорупційне бюро України;
- Служба безпеки України;
- Національна поліція України;
- Державне бюро розслідування.

Основна співпраця Держфінмоніторингу із зазначеними правоохоронними та розвідувальними органами реалізується у таких напрямках, зокрема:

1) отримання від зазначених органів інформації та повідомлень щодо потенційного відмивання коштів чи фінансування тероризму. Цікаво, що така інформація містить відомості з кримінальних проваджень (слідчих, оперативних чи контрозвідувальних справ), що розслідуються правоохоронними або розвідувальними органами;

2) передання правоохоронним чи розвідувальним органам узагальнених матеріалів з аналізом підозрілих та порогових фінансових операцій [15].

Також доцільно зазначити, що підрозділ фінансової розвідки України здійснює свою діяльність за моделлю фінансової розвідки Сполучених Штатів Америки (FinCen). Відповідно для з'ясування ефективності його роботи у 2017 році був проведений повномасштабний аудит системи боротьби з відмиванням незаконно отриманих коштів та фінансування тероризму в Україні профільним комітетом Ради Європи MONEYVAL та було визначено такі результати:

- сучасне нормативно-правове законодавство щодо статусу підрозділу фінансової розвідки в Україні та компетентних правоохоронних органів повністю відповідає Рекомендаціям FATF, зокрема 29, 30, 31 та не потребує жодних змін;

- рівень ефективності підрозділу фінансової розвідки України та його співпраця із правоохоронними та розвідувальними органами оцінений як «значний», що є максимальною оцінкою із всіх оцінених складових діючої системи фінансового моніторингу [15].

Таким чином, сучасна модель фінансової розвідки в Україні відповідає всім міжнародним стандартам, зокрема підтверджена міжнародним аудитом ефективності правового та операційного статусу Держфінмоніторингу як підрозділу фінансової розвідки адміністративного типу. Відповідно будь які зміни щодо статусу Держфінмоніторингу однозначно викличе негативну реакцію з сторони FATF та Ради Європи, що може мати негативні наслідки для України в частині перегляду діючих рейтингів та з можливим включення України до санкційних списків

Отже, проаналізувавши міжнародно-правові стандарти щодо статусу підрозділу фінансової розвідки в Україні варто зазначити, що даний аналітичний орган постійно розвивається, удосконалюється та рухається у правильному напрямі, а саме до європейських стандартів. Важливо також відзначити що попереду багато клопіткої роботи, зокрема щодо імплементації сучасного законодавства до світових стандартів, проведення різного роду просвітницьких заходів та тренінгів у підготовці суб'єктів первинного фінансового моніторингу до сучасних умов функціонування фінансового моніторингу в Україні.

Висновки до розділу 1

У першому розділі кваліфікаційної роботи визначено, що міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення здійснюється за принципом взаємності відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів.

З'ясовано, що Державна служба фінансового моніторингу України та інші суб'єкти державного фінансового моніторингу у межах своїх повноважень забезпечують співробітництво з міжнародними, міжурядовими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, зокрема: Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF); Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL); Європейським Союзом; Світовим банком; Міжнародним валютним фондом; Егмонтською групою підрозділів фінансових розвідок; Організацією Об'єднаних Націй.

Встановлено, що через тісну співпрацю з міжнародними організаціями та в період різного роду викликів та загроз глобального характеру, формується національна система фінансового моніторингу. Відповідно її успіх у сфері протидії легалізації (відмиванні) доходів та фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення залежить від рівня співпраці з міжнародними партнерами, що особливо важливо в сучасних умовах гібридної війни. Тому варто розвивати правові відносини, використовувати кращі практики міжнародних організацій та здійснювати імплементацію сучасного законодавства до європейських стандартів.

Визначено, що усі країни повинні проводити погоджені та злагоджені заходи боротьби з відмиванням коштів одержаних злочинним шляхом як на національному так і на міжнародному рівнях. Сьогодні триває розвиток міжнародної співпраці у цій сфері з метою побудови єдиного організаційно-правового простору щодо запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванням тероризму.

Проаналізовано міжнародно-правові стандарти щодо статусу підрозділу фінансової розвідки в Україні та визначено, що даний аналітичний

орган постійно розвивається, удосконалюється та рухається у правильному напрямі, а саме до європейських стандартів. Важливо також відзначити що попереду багато клопіткої роботи, зокрема щодо імплементації сучасного законодавства до світових стандартів, проведення різного роду просвітницьких заходів та тренінгів у підготовці суб'єктів первинного фінансового моніторингу до сучасних умов функціонування фінансового моніторингу в Україні.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

2.1. Аналіз країн з позитивним міжнародним рейтингом щодо рівня виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків

Аналіз світового досвіду надзвичайно важливий для ефективного розвитку сучасної системи фінансового моніторингу в Україні. У нашому дослідженні ми зосередимося на досвіді проведення національної оцінки ризиків у сфері відмивання грошей та фінансування тероризму. Зокрема, аналіз країн із позитивною міжнародною оцінкою на рівні виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків. Тому що, добре знаючи інші країни, можна застосувати їхній передовий досвід, а також врахувати їх слабкі сторони, щоб покращити та посилити функціонування органів фінансової розвідки в Україні.

Як зазначають автори підручника «Фінансовий моніторинг» [7, с. 213] досвід зарубіжних країн дозволяє виділити ряд ключових напрямів у сфері запобігання та протидії відмиванню грошей, зокрема:

- розвиток системи спеціалізації та координації роботи всіх державних органів у розробці та реалізації стратегії боротьби з транснаціональною організованою злочинністю;
- підготовка регламенту якісної взаємодії підрозділів фінансової розвідки з міжнародними організаціями, зокрема FATF, MONEYVAL;
- формування та розробка сучасних механізмів моніторингу та ідентифікації осіб, пов'язаних із злочинними організаціями;
- посилення нагляду за суб'єктами державного фінансового моніторингу валютних операцій;
- удосконалення механізмів взаємодії та співпраці між банками, правоохоронними органами та міжнародними організаціями.

Отже, розглянувши основні напрямки, переходимо до аналізу країн із позитивною міжнародною оцінкою. У дослідженні Національного управління фінансового нагляду [35] зазначено, що країни з позитивною міжнародною оцінкою знаходяться на рівні виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків: Великобританія, Ізраїль, Італія, Швейцарія, Сінгапур, Андорра, Португалія, Канада, Кіпр. З огляду на широкий діапазон, розглянемо такі країни, як Великобританія, Італія та Ізраїль.

Почнемо з Великобританії та аналізу тих, хто займається фінансовою розвідкою на теренах Королівської держави.

Відповідно, відмивання грошей є одним із найсерйозніших злочинів у Великобританії, пов'язаних із шахрайством, тероризмом, торгівлею наркотиками, крадіжками та шахрайством, вимаганням, незаконним використанням депозитів тощо. Усі ці питання фінансового моніторингу вирішує підрозділ фінансової розвідки, який називається Національною службою розвідки (NCIS), який підпорядковується Казначейству Великобританії та тісно співпрацює з різними службами, зокрема:

- Національна служба розвідки злочинів;
- Управління по боротьбі з шахрайством;
- Митна та акцизна служба;
- Національна слідча служба.

Основною метою NCIS є збір, обробка, зберігання та проведення ретельного аналізу інформації про підозрілі фінансові операції, які можуть бути пов'язані з легалізацією чи відмиванням грошей. За ці злочини загрожує позбавлення волі на строк від 5 до 14 років [7, с. 214-215].

Згідно з поточним аналізом, Великобританія є єдиною країною, яка отримала найвищий рейтинг на основі балу 1. Цікаво, що Великобританія вже провела три національні оцінки ризику відмивання грошей та фінансування тероризму. Останній НОР відбувся у Великобританії у 2020 році [43] і, очевидно, ґрунтується на глибокому розумінні Великобританією загрози ВК та ФТ та забезпечує основу для приватного сектора та уряду для

вирішення цієї проблеми шляхом оцінки заходів, які повинні бути вжиті конкретними секторами, щоб захистити громадян, компанії та суспільство в цілому, щоб залишатися стійкими до ВК та ФТ.

Під час реалізації НОР зацікавлені сторони використовували трикомпонентну методологію, визначену FATF у Керівництві з ідентифікації, ідентифікації та оцінки доказів у контексті моделі управління ризиками правоохоронних органів (MoRiLE) [36]. Сполучене Королівство використовувало адаптовану модель MoRiLE (Таблиця 2.1) для визначення оцінки ризику ВК та ФТ для кожного сектора.

Таблиця 2.1

Модель MoRiLE для встановлення рейтингів ризиків [35, с. 101]

Категорія MoRiLE	Фактор ризику
Вразливість	<ul style="list-style-type: none"> • Рівень прозорості та анонімності у секторі • Складність товару або послуги • Рівень використання товару чи послуги особами високого ризику або юрисдикціями • Швидкість, з якою здійснюються операції, пов'язані з продуктом або послугою • Типовий обсяг і частота операцій стосовно товару чи послуги • Доступність товару або послуги
Ймовірність	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінка масштабу ВК/ФТ, включаючи аналіз намірів та можливості учасників
Пом'якшення наслідків	<ul style="list-style-type: none"> • Здатність та спроможність ПО зменшити ризики ВК/ФТ щодо товару або послуги • Потенціал і можливості керівників або регуляторних органів для зменшення ризиків ВК/ФТ щодо продукту або послуги • Здатність та спроможність фірм пом'якшити ризики ВК/ФТ щодо товару чи послуги

Модель MoRiLE оцінює притаманний ризик на основі вразливості та ймовірності того, що сектор буде експлуатуватися різними злочинцями та терористами, а потім оцінює фактори пом'якшення для розрахунку чистого ризику в секторі. В основному через прихований характер ВК та ФТ, докази, які використовуються для оцінки певних факторів ризику, базуються на

комбінації 100% статистичних даних, різноманітних кейсів та обов'язкових експертних оцінок керівників та посадових осіб правоохоронних органів та посадових осіб, відповідальних за ПВК та ФТ [35, с. 101].

Таким чином, за результатами НОР Великобританією визначено основні внутрішні та міжнародні загрози у сфері відмивання грошей. Зокрема, внутрішні загрози відмивання грошей включають:

- 1) кіберзлочинність;
- 2) ухилення від сплати податків та шахрайство;
- 3) правопорушення, пов'язані з наркотиками, та їх постачання;
- 4) організована злочинність;
- 5) злочини торгівлі людьми та рабства;
- 6) організована злочинність імміграції;
- 7) незаконна торгівля природою [35, с. 101].

Стосовно загроз міжнародного відмивання грошей, Великобританією визначило та класифікувало наступне:

- 1) політично важливі особистості та їх діяльність;
- 2) незаконні фінансові операції та потоки;
- 3) використання системи внутрішньої та міжнародної торгівлі для приховування, обміну та передачі незаконних прибутків шляхом переміщення коштів і товарів [35, с. 101].

Наступною країною, яку ми визначили, є Італія як одна з найрозвиненіших європейських країн. В Італії фінансовий контроль здійснює Ufficio Italiano dei Cambi (UIC), що підпорядковується Національному банку Італії та виконує функції фінансової розвідки. Основними завданнями UIC є виявлення та запобігання відмиванню грошей, а також боротьба з ними за допомогою фінансового аналізу підозрілих операцій та фінансової розвідки. Усі фінансові установи в Італії зобов'язані повідомляти про всі маргінальні та підозрілі фінансові операції на суму понад 12,5 тисяч євро.

Італійське законодавство вимагає від банків та інших фінансових посередників зберігати детальну документацію для підтвердження валютних

операцій резидентів, щоб запобігти транзакціям з відмивання брудних грошей. Варто зазначити, що Закон «Гамма-Васала» 1990 року вперше у світі запровадив кримінальну відповідальність за дії та операції, пов'язані з легалізацією незаконно одержаних коштів, і визначив таке поняття як «злочинне угруповання мафіозного типу». Через зміни в італійському законодавстві в 1990 році держава була зобов'язана здійснювати фінансовий контроль для виявлення та припинення різних видів відмивання грошей. Ця система передбачає, що переказ будь-якої суми за межі Італії супроводжується одночасною декларацією про доходи. Слід також зазначити, що відмивання грошей карається позбавленням волі на строк від 7 до 12 років та різними штрафами [7].

Цікаво, що з 1 січня 2022 року в Італії будуть посилені обмеження на купівлю готівкою. Бо вважають, що запровадження таких заходів покращить боротьбу з неформальною економікою та ухиленням від сплати податків. З початку 2022 року сума покупки за готівку не повинна перевищувати 999 євро. З липня 2020 року ліміт готівки становив 3000 євро, з 2021 року – 2000 євро. Обмеження використання готівки впливає на:

- 1) обмінні пункти валюти;
- 2) всі перекази на адреси юридичних або фізичних осіб (включаючи придбання товарів у торгівлі);
- 3) різні види позик і пожертв (навіть якщо ця операція відбувається між членами сім'ї);
- 4) переказ цінних паперів на пред'явника в євро або іноземній валюті (стосується як фізичних, так і юридичних осіб).

Водночас слід зазначити, що це обмеження не поширюється на перерахування готівки на картки, а також на внесення коштів на банківський рахунок.

Крім того, італійським підприємцям і всім власникам магазинів доведеться приймати картки для покупки товарів на будь-яку суму. Якщо

продавець відмовляється продавати товар або послуги без готівки, органи влади мають право оштрафувати його на суму не менше 30 євро [16].

Щодо аналізу національної оцінки ризиків в Італії [38], слід зазначити, що він проводився з чітким розмежуванням ризику відмивання грошей та ризику фінансування тероризму. Однак методологія, що використовується для визначення ризиків фінансування тероризму, походить від методології, яка використовується для оцінки ризиків відмивання грошей, але з деякими змінами до галузевих нормативних актів та відповідних процесів.

Методологія, що використовується Італією, вимагає ідентифікації, аналізу та оцінки основних внутрішніх ризиків шляхом вивчення основних причин і загроз, а також виявлення вразливостей і наслідків, що виникають у процесі. Відповідно до поставлених завдань аналіз поділяється на наступні етапи:

- оцінка ненегативних ризиків, пов'язаних з ВК та ФТ в системі;
- оцінка ефективності запобіжних, репресивних та слідчих заходів.

Таким чином, внутрішній ризик соціально-економічної системи Італії визначається та оцінюється на основі виявлених загроз і проблем, які чітко пов'язані з використанням готівки та неформальною чи сірою економікою [35, с. 107].

Таким чином, для оцінки ризиків, пов'язаних з відмиванням грошей в Італії, були проаналізовані наступні основні фактори ризику:

- 1) предикатні правопорушення;
- 2) сіра економіка та використання готівки.

Щодо оцінки ризиків, пов'язаних з фінансуванням тероризму в Італії, було проаналізовано такі складові терористичних загроз:

- внутрішній тероризм;
- екстремістські групи;
- релігійний тероризм;
- нерелігійний тероризм;
- анархістсько-повстанський район.

Крім того, слід зазначити, що Італія провела аналіз походження, передачі та використання фінансування тероризму. Виявлення та аналіз вразливостей також проводився шляхом поділу загальної системи на окремі фази, головним чином на запобігання, розслідування та придушення [35, с. 110].

Як бачимо, Італія також проводить національну оцінку ризиків для успішного розвитку, в якій пріоритетними дослідженнями є предикатні правопорушення, використання готівки в обігу та боротьба з неформальною економікою.

Наступна країна, яка цікавить нас у дослідницькому процесі, — це Ізраїль, як одна з найбільш технологічно розвинених країн і країна, де питанням безпеки надається пріоритет.

Ізраїльська національна оцінка ризиків складається з трьох основних документів, у тому числі:

1. НОР відмивання грошей [41] - включає ризики, які аналізуються з двох сторін, зокрема: основні злочини та типології та методи та засоби. Аналіз включає різноманітні аналітичні дані місцевого самоврядування в поєднанні з галузевими оцінками основних ризиків фінансової системи.

2. Оцінка ризиків фінансової системи [40] — це набір галузевих оцінок ризиків, у яких органи нагляду фінансових установ оцінюють специфічні ризики відмивання грошей, характерні для кожного сектора.

3. НОР фінансування тероризму [41] – оцінка ризику, розроблена правоохоронними та спецслужбами спільно з різними партнерами та включає оцінку ризику тероризму та його фінансування.

Таким чином, під час НОР, проведеного Ізраїлем, були виявлені наступні ризики відмивання грошей або передбачення злочинів і порушень:

- діяльність злочинних угруповань;
- незаконний обіг та обіг наркотиків;
- ухилення від сплати податків;
- корупція та хабарництво;

- фінансові махінації;
- фіктивні рахунки-фактури;
- азартні ігри;
- правопорушення, пов'язані з торгівлею людьми;
- порушення цінних паперів;
- майнові злочини. [35, с. 104-105].

Нижче наведено основні ризики фінансування тероризму, виявлені в процесі дослідження:

- країни та території, які бажають підтримувати тероризм і мають організаційні можливості для збору та розпорядження коштами та надання їх терористичним організаціям;
- різноманітні по жертви від широкого кола людей, у тому числі благодійних та молитовних організацій;
- самофінансування терористичних організацій шляхом фіктивних юридичних операцій, частина майна яких спрямована на незаконні цілі;
- вчинення протиправних дій, пов'язаних з відмиванням грошей та отриманням певної частини грошей з метою обслуговування або фінансування терористичної організації;
- передача коштів різним терористичним організаціям шляхом контрабанди та обігу майна на основі грошових переказів [35, с. 105].

Таким чином, аналізуючи досвід проведення національних оцінок ризиків каскаду країн, можна зробити висновок, що кожна з них дбає про цивілізований розвиток своєї країни, передусім у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Незважаючи на різні підходи, у всіх країнах запроваджено обов'язковий фінансовий моніторинг операцій та верифікацію та ідентифікацію клієнтів з метою запобігання відмиванню грошей та використання фінансової системи країни у різноманітних злочинних схемах.

2.2. Міжнародне співробітництво Державної служби фінансового моніторингу України

Незаконне та злочинне відмивання грошей становить серйозну загрозу не лише економічній безпеці України, а й кожній окремо взятій країні та світовій економічній стабільності загалом. У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків боротьба з цим небезпечним видом економічної злочинності стає все більш вираженою, але вимагає застосування найсучасніших методів боротьби з цим явищем. Організація ефективної системи запобігання, виявлення та протидії відмиванню грошей на національному та міжнародному рівнях може суттєво знизити мотивацію до отримання таких доходів, виявити та знищити основні джерела їх походження, зменшити кількість такої незаконної діяльності. У зв'язку з цим боротьба з відмиванням грошей стала одним із найважливіших завдань як окремих країн, так і міжнародного співтовариства [7, с. 215].

Тому для ефективної протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, необхідна чітка та злагоджена співпраця національного органу фінансової розвідки з міжнародними партнерами. Одним із найважливіших компонентів ДСФМ є налагодження тісної співпраці з іноземними партнерами та міжнародними організаціями, відповідальними за якісну організацію ефективної боротьби з відмиванням грошей або фінансуванням тероризму.

Згідно з поданим звітом, ДСФМ, як підрозділ фінансової розвідки в Україні, тісно співпрацює з такими міжнародними установами та організаціями у запобіганні та протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму (рис. 2.1).

Крім того, представники Держфінмоніторингу у 2020 році презентували досвід України щодо запобігання та протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, покращили контакти та взяли участь у

різноманітних міжнародних семінарах що проводилися провідними міжнародними організаціями.

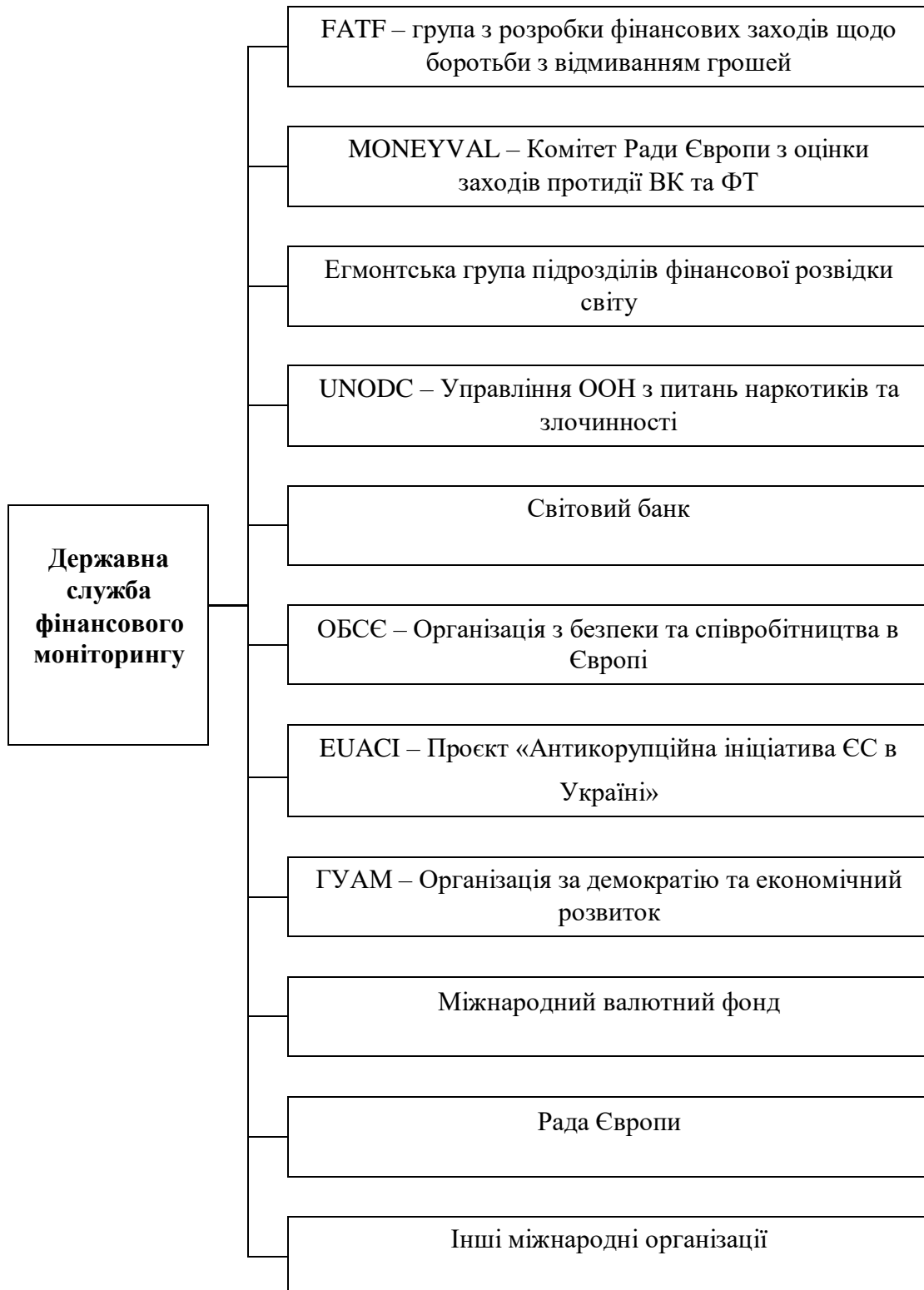


Рис. 2.1 Міжнародні установи та організації з якими співпрацює Держфінмоніторинг

Складено автором на основі [13, с. 59].

Варто також зазначити, що ДСФМ активно співпрацює з підрозділами іноземної фінансової розвідки. Сьогодні така взаємодія та обмін інформацією відбувається із 150 партнерськими підрозділами по всьому світу.

Унікальність та специфіка цієї співпраці полягає в отриманні інформації про підозрілі операції резидентів за кордоном та передачі цих операцій до різних правоохоронних органів та наданні відповідної інформації підрозділам фінансової розвідки іноземних держав для подальшої передачі іноземним правоохоронним органам.

Міжнародне співробітництво підрозділу фінансової розвідки обмежене, і отримати аналітичну розвідку для інших правоохоронних органів практично неможливо.

Відповідно до завдань Держфінмоніторингу цей аналітичний орган укладає міжнародні угоди так званого міжміністерського характеру, тобто меморандуми про взаєморозуміння з підрозділами фінансового контролю інших країн. Зокрема, за період 2003–2020 рр. було підписано 79 таких меморандумів [13, с. 59].

Слід також виділити діяльність ДСФМ щодо розширення міжнародного співробітництва. Зокрема, у 2020 році були проведені переговори з підрозділами фінансової розвідки наступних країн, а саме:

- Королівство Саудівська Аравія;
- Мальта;
- Туркменістан;
- Держава - Ватикан

про підписання відповідних Меморандумів про взаєморозуміння, а також про відповідні заходи, вжиті на національному рівні для узгодження проектів текстів Меморандуму про підписку [13, с. 59].

ДСФМ активно співпрацює та обмінюється інформацією з різними компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, основні функції яких спрямовані на боротьбу з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. За результатами 2020 року ДСФМ співпрацювала

із 91 підрозділом фінансової розвідки для забезпечення якісної взаємодії та обміну інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними установами [13, с. 67].

Варто також зазначити, що одним із важливих показників міжнародної співпраці ДСФМ були звернення до підрозділів фінансової розвідки зарубіжних країн та запити, які надходять від них. Загалом у 2020 році Держфінмоніторинг надіслав 328 запитів до 59 підрозділів іноземної фінансової розвідки та отримав 367 відповідей на запити від 55 підрозділів іноземної фінансової розвідки. Держфінмоніторинг також отримав 338 запитів від 53 підрозділів іноземної фінансової розвідки та 410 відповідей від 55 підрозділів іноземної фінансової розвідки (рис. 2.2).



Рис. 2.2. Основні запити, які надіслані та отримані від підрозділів фінансової розвідки зарубіжних країн [13, с. 67].

Таким чином виділимо діяльність Держфінмоніторингу, яка була найбільш активна в частині направлення та отримання запитів (таблиця 2.2)

Таблиця 2.2

Найбільш активна співпраця ДСФМ з підрозділами фінансової розвідки іноземних держав

№	Країна	Направлено запити	Отримано запити
1	ПФР Чехії	31	-
2	ПФР Польщі	25	-
3	ПФР Латвії	24	-
4	ПФР Швейцарії	22	-
5	ПФР Кіпру	20	-
6	ПФР Латвії	-	66
7	ПФР Польщі	-	34
8	ПФР Словаччини	-	22
9	ПФР Люксембургу	-	20
10	ПФР Литви	-	20

Складено автором

Отже, проаналізувавши діяльність Державної служби фінансового моніторингу, зокрема у частині співпраці з міжнародними партнерами можна впевнено сказати що зв'язки та можливості ДСФМ з кожним роком зростають. Як бачимо кожного року ведуться переговори щодо підписання Меморандумів про співпрацю, що своєю чергує полегшує виявлення такого роду злочинів. Оскільки, чим більше країн, зокрема їхніх підрозділів фінансової розвідки, співпрацюють з ДСФМ тим швидше можна розкривати дані правопорушення які є транснаціональними.

Висновки до розділу 2

У другій частині кваліфікаційного роботи аналізуються країни з позитивною міжнародною оцінкою на рівні виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

Виявлено, що аналіз світового досвіду є надзвичайно важливим для ефективного розвитку сучасної системи фінансового моніторингу в Україні. Зокрема, аналіз країн із позитивною міжнародною оцінкою на рівні виявлення, оцінки та розуміння національних ризиків. Тому що, добре

знаючи інші країни, можна застосувати їхній передовий досвід, а також врахувати їх слабкі сторони, щоб покращити та посилити функціонування органів фінансової розвідки в Україні.

Розглянуто найкращі практики проведення національних оцінок ризиків у таких країнах, як Велика Британія, Італія та Ізраїль. У кожній із цих країн існують певні відмінності у функціонуванні та підпорядкованості національних органів фінансової розвідки.

Проаналізувавши досвід проведення Національних оцінок ризиків каскаду країн можна сказати, що кожна з них дбає про цивілізований розвиток своєї країни, зокрема через боротьбу з відмиванням брудних грошей та фінансуванням тероризму.

З'ясовано, що для ефективного протистояння необхідна чітка та злагоджена співпраця між національним агентством фінансової розвідки та міжнародними партнерами. За підсумками 2020 року встановлено, що ДСФМ співпрацює з 91 підрозділом фінансової розвідки з метою забезпечення якісної взаємодії та обміну інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними установами.

Одним із важливих показників міжнародного співробітництва ДСФМ є запити до іноземних підрозділів фінансової розвідки та запити від них. Загалом у 2020 році Держфінмоніторинг надіслав 328 запитів до 59 підрозділів іноземної фінансової розвідки та отримав 367 відповідей на запити від 55 підрозділів іноземної фінансової розвідки.

Зазначалося, що Держфінмоніторинг найактивніше співпрацював із підрозділами фінансової розвідки Чехії, Польщі, Латвії, Швейцарії та Кіпру у направленні запитів. Співпраця з такими країнами, як Латвія, Польща, Словаччина, Люксембург та Литва, була найактивнішою в отриманні запитів.

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СФЕРІ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

3.1. Адаптація рекомендацій міжнародних організацій до формування національної системи оцінки ризиків

Сьогодні потрібно багато зусиль для розвитку фінансового моніторингу в Україні. Від державних органів, у тому числі деяких суб'єктів державного фінансового моніторингу, до суб'єктів первинного фінансового моніторингу – банків, страхових компаній, юридичних фірм, нотаріусів тощо. На порядок денний має бути питання вдосконалення та запровадження нормативно-правових актів з урахуванням позитивного досвіду міжнародних організацій щодо створення якісної системи фінансової розвідки в Україні.

Як зазначалося в попередніх розділах, важливим кроком у розвитку фінансової інформації є Національна оцінка ризиків у сфері запобігання та протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Відповідно, коли країна має намір провести таку оцінку ризику відмивання грошей або фінансування тероризму (ВК та ФТ), FATF рекомендує застосовувати загальні принципи такої оцінки. Такі заходи мають визначати мету та обсяг оцінки, а також етапи та порядок виконання; визначити головних учасників та інших бенефіціарів, які будуть залучені до цього процесу; визначити інформацію, яка буде використана в процесі оцінювання, та чіткий план дій для визначення кінцевого результату [6, с. 261].

Важливо також зазначити, що відповідно до Рекомендації 1 Міжнародних стандартів Групи по боротьбі з відмиванням грошей кожна країна несе відповідальність за виявлення, оцінку та розуміння ризиків, пов'язаних з ВК та ФТ, а також за вжиття певних заходів, які спрямовані на

забезпечення ефективного зменшення різноманітних вразливостей і ризиків [39].

Крім того, у лютому 2013 року була розроблена та прийнята «Методика оцінки технічної відповідності рекомендаціям FATF та оцінки ефективності національних систем ПВК та ФТ», щоб належним чином перевірити якість виконання рекомендацій FATF у різних країнах.

Для імплементації сучасних вимог міжнародних стандартів у національну правову систему механізм НОР передбачений Законом України «Про запобігання та протидії». [25] та спільна постанова КМУ та НБУ «Про затвердження Порядку збору, аналізу та обробки інформації... про затвердження та оприлюднення результатів національної оцінки ризиків» [29]. НОР має на меті виявлення та ідентифікацію основних ризиків, вразливостей та загроз відмивання грошей та фінансування тероризму, їх поглиблений аналіз, оцінку та розробку заходів щодо протидії, запобігання та зменшення негативних наслідків ризику [29].

Метою національної оцінки ризику є:

1) розробка тактики та стратегії стримування злочинців шляхом своєчасного виявлення, арешту та конфіскації різних активів та доходів, одержаних злочинним шляхом;

2) запобігання та попередження терористичної діяльності та терористичних актів шляхом своєчасного виявлення та блокування джерел їх фінансування;

3) аналіз впливу ВК та ФТ на зв'язки з громадськістю та фінансову систему загалом з метою визначення заходів щодо запобігання та протидії сучасним ризикам і загрозам [13, с. 7].

За словами О. Глущенко, з яким ми повністю згодні, «перед проведенням оцінки ризиків ВК та ФТ необхідна політична воля, щоб провести таку роботу, яка б гарантувала досягнення цих цілей оцінки». Ця політична воля може мати форму певних обов'язків вищих посадових осіб у проведенні оцінки ризику ВК та ФТ. Важливо, щоб ці посадовці розуміли та

визнавали ризики та загрози для ВК та ФТ. Також слід уникати ситуацій, у яких посадові особи чи інші компетентні органи навмисно не дотримуються існуючих ризиків використання ВК та ФТ. [6, с. 263].



Рис. 3.1. Взаємозв'язок між учасниками процесу оцінювання ризиків [6, с. 266]

Учасниками НОР є всі організації, які є активними учасниками ПВК та ФТ та інші зацікавлені сторони, які мають можливість зробити внесок у національну оцінку ризиків, зокрема:

- суб'єкти державного фінансового моніторингу;
- суб'єкти первинного фінансового моніторингу;
- Національна Поліція;
- судові органи;
- інші компетентні органи з інформацією, необхідною для виконання завдань НОР;
- інші учасники [14, с. 7].

Як уже зазначалося, національну оцінку ризиків в Україні проводили у 2016 та 2019 роках. За результатами проведеної роботи у 2016 році визначено основні ризики національної системи ПВК та ФТ:

- дуже низький рівень доходів;
- прояви тероризму та сепаратизму;
- зростання організованої злочинності;
- висока оборотність грошей;
- фіктивне підприємництво та ухилення від сплати податків;
- використання некомерційних та благодійних організацій в цілях ВК та ФТ [14].

З іншого боку, за результатами другого НОР та враховуючи виконання національними органами Плану дій зі зменшення виявлених ризиків, у попередньому НОР було визначено 24 ризики від ВК та ФТ. З них 6 високих, 16 середніх і 2 низьких. Результати другого НОР у 2019 році наведені в таблиці 3.1

Таблиця 3.1

Визначення рівня ризику за результатами другої Національної оцінки ризиків 2019 року

№	Ризик	Значення рівня ризику
1	Неефективна боротьба з корупцією	Середній
2	Ризик фальсифікації рахунків фактур (інвойсів) у зовнішньо-економічній діяльності (ризик іллегальних фінансових відтоків з країни)	Високий
3	Низький рівень довіри до фінансової системи	Середній
4	Прояви тероризму та сепаратизму	Високий
5	Зростання організованої злочинності	Середній
6	Високий обіг готівки	Високий
7	Тінізація та офшоризація національної економіки	Середній
8	Відтік фінансового капіталу з країни	Середній
9	Низький рівень доходів населення	Високий
10	ВК/ФТ через дистанційні послуги або з використанням віртуальних валют	Високий
11	Злочини ВК не підлягають ефективним, пропорційним та переконливим санкціям	Середній
12	Неефективні заходи із встановлення КБВ і контролю над ними	Середній

13	Неефективні санкції за порушення вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ	Середній
14	Відсутність правового регулювання деяких представників ВНУП	Середній
15	Не приведення законодавства у сфері ПВК/ФТ до вимог міжнародних рекомендацій	Низький
16	Недостатній рівень підготовки учасників системи ПВК/ФТ	Низький
17	Неефективна система розслідування матеріалів ПФР	Середній
18	Неефективне розслідування злочинів ВК	Середній
19	Неефективне розслідування злочинів ФТ	Середній
20	Неефективне розслідування предикатних до ВК злочинів	Середній
21	Використання НПО з метою ВК/ФТ	Середній
22	Неналежне виявлення та санкціонування підозрілих фінансових операцій публічних діячів	Високий
23	Ризик використання СПФМ з метою ВК	Середній
24	Ризик використання СПФМ з метою ФТ	Середній

Складено автором на основі [35, с. 294-297]

Усі ці результати свідчать, по-перше, про важливість таких оцінок, а по-друге, про те, що вони мають призвести до більш активного розвитку у співпраці з різними міжнародними організаціями для вирішення основних проблем запобігання та протидії відмиванню грошей.

Важливо зазначити, що, беручи до уваги рекомендації 5-го раунду взаємної оцінки України Радою Європи MONEYVAL, а також на основі міжнародних стандартів та найкращих практик впровадження НОР у ключових країнах, Держфінмоніторингом переглянуто, оновлено, погоджено з Міністерством фінансів діючу Методику національної оцінки ризиків та презентовано всім членам системи ПВК та ФТ [21]. Слід зазначити, що дана Методика отримала позитивні відгуки з корисними рекомендаціями від зарубіжних експертів з видатними знаннями в області НОР.

Варто зазначити що дана Методика отримала позитивні рецензії з корисними рекомендаціями іноземних фахівців, які володіють винятковими знаннями у сфері НОР. Дана методика розроблена з метою чіткої структуризації різних площин НОР у сфері ПВК та ФТ як на національному рівні так і з врахуванням сучасних міжнародних стандартів, кращих практик, вказівок, рекомендацій та звітів. Відповідно до оновленої Методики в Україні НОР здійснюється у такі етапи:

- 1) початкова фаза збору та узагальнення інформації;
- 2) виявлення та ідентифікація ризиків і загроз;
- 3) аналіз ризиків;
- 4) оцінка ризиків та управління ними [14, с. 9].

Оновлена методологія НОР також передбачає галузеві оцінки ризиків для ВК та ФТ. Специфічним аспектом галузевої оцінки ризиків є аналіз показників комплексної адміністративної звітності щодо всіх компетентних державних органів – учасників існуючої системи ПВК та ФТ. Для подальших консультацій щодо забезпечення достовірності висновків щодо виявлених ризиків та загроз у галузевому контексті ДСФМ, як координатор впровадження НОР, запропонував створити робочу групу для проведення галузевої оцінки ризиків у боротьбі з відмиванням грошей та тероризмом фінансування [14, с. 9].

Тому за результатами оцінки ризиків Держфінмоніторинг спільно з усіма учасниками НОР готує та подає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо забезпечення заходів щодо запобігання та зменшення негативних наслідків виявлених ризиків для затвердження та схвалення стратегічних заходів плану дій [14, с. 9].

Варто також зазначити, що Національний фінансовий нагляд [35], аналізуючи світову практику та роль національної оцінки ризиків у визначенні стратегічних пріоритетів розвитку національних систем ПВК та ФТ [35], виявив, що «повинні бути чотири ключові фактори. враховувати. вважається таким, що забезпечує ефективну національну оцінку ризику

- 1) Кошти НОР;
- 2) Цілісність, а саме: цілісність ключових понять: загрози, вразливості та наслідки; цілісність даних та інформації;
- 3) Оцінка ризику фінансування тероризму: ця оцінка має бути однозначно проведена окремо від оцінки ризику відмивання грошей;

4) Опублікувати процедури НОР. Питання полягає в тому, що необхідно зробити після такої оцінки, а також після розробки різноманітних заходів пом'якшення [35].

Таблиця 3.2

Позитивна та негативна практика НОР

Фактори	Позитивна практика	Негативна практика
Власність НОР	<ul style="list-style-type: none"> - підхід знизу вверху (bottom up approach) створення різного роду робочих тематичних груп із представниками всіх зацікавлених осіб; - НОР – складний процес, який вимагає глибоких експертних знань; - важливим фактором збагачення НОР є залучення приватного сектору, журналістів та громадянське суспільство. 	<ul style="list-style-type: none"> - підхід зверху вниз (top-down approach) – формується на основі внеску підрозділу фінансової розвідки або іншої державної установи; - громадянське суспільство та приватний сектор розглядаються як кінцеві споживачі НОР.
всебічність ключових понять: загроза, вразливість, наслідки;	<ul style="list-style-type: none"> - у рубриці аналізу загроз обов'язковий аналіз транскордонних загроз; - у рубриці аналізу загроз та вразливостей обов'язково аналізувати на національному та і секторальному рівнях; - аналіз серйозності наслідків повинен визначати стратегічні пріоритети у ризик-орієнтованому Плані дій. 	<ul style="list-style-type: none"> - надмірне покладання на діючу нормативно-правову базу без якісного аналізу ефективності її впровадження; - у рубриці аналізу вразливостей розглядаються тільки «притаманні властиві вразливості»; - не враховується важливість видів СПФМ, їхніх послуг та продуктів у межах країни;
всебічність даних та інформації	<ul style="list-style-type: none"> - визначено що джерела інформації та дані для проведення НОР повинні включати найширший спектр кількісних та якісних показників; - вагомим джерелом інформації для оцінки транскордонних загроз є дані що одержані від міжнародних організацій та підрозділів фінансової розвідки; - для аналізу загроз 	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз загроз здійснюється на основі результатів досудових розслідувань і засуджень ВК та ФТ, не зважаючи на предикатні злочини що генерують найвищий рівень незаконних доходів.

	формуються результати типологій ВК та ФТ.	
Проведення оцінки ризику фінансування тероризму окремо від ризику відмивання коштів	<ul style="list-style-type: none"> - згідно з рекомендацій FATF розвідувальні органи обов'язково мають бути залучені до процесу оцінки ризиків фінансування тероризму; - оцінка ризиків фінансування тероризму включає: ризик тероризму, фінансові потреби терористів та терористичних організацій, а також включає всіх хто фінансує тероризм та терористів. 	<ul style="list-style-type: none"> - «відсутній внутрішній тероризм – відсутній ризик фінансування тероризму» - це обмежений підхід, оскільки таке сприйняття залишає не враховані транскордонні аспекти тероризму; - недооцінка ризику фінансування тероризму, через хибне враження що він менш важливий.
Пост-НОР процедури, тобто що має бути зроблено після проведення такої оцінки	<ul style="list-style-type: none"> - результати НОР не є кінцевим продуктом, а лише основою для початку нового процесу провадження антилегалізаційної політики у країні; - стратегія чи ризик-орієнтований план затверджується Кабінетом Міністрів України; - ризик-орієнтований підхід та розподіл ресурсів співмірні із ризиками які виявлені під час НОР; - за результатами НОР здійснюється ефективна комунікація із суб'єктами первинного фінансового моніторингу. 	<ul style="list-style-type: none"> - прийнятий та затверджений план дій щодо антилегалізаційної політики, однак його ніхто не моніторить в частині імплементації його заходів; - відсутні граничні межі щодо строків виконання заходів такого плану дій; - відсутні індикатори виконання плану дій; - відсутнє розуміння хто за що відповідає та яким чином має бути оцінено внесок кожного суб'єкта виконання плану; - діючі та попередні стратегії чи плани дій не враховують сучасних ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму.

Складено автором на основі [37, с. 279-281]

Отже, важливим етапом у розвитку фінансової розвідки в Україні є проведення національних оцінок ризиків, зокрема із застосуванням міжнародних рекомендацій, кращих практик та керівних вказівок та звітів відповідно. Як вже зазначалося Україна вже двічі проводила Національну оцінку ризиків, зокрема у 2016 та 2019 роках. І в 2022 році буде наступна, яка однозначно врахує всі прогалини попередніх та буде черговим етапом у

покращенні та підвищення якості у сфері відмивання коштів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму.

Також варто зазначити, що не менш вагомим у даному процесі є політична воля на найвищому рівні управління державою, зокрема прийняття Верховною радою відповідних нормативно-правових актів щодо забезпечення якісного процесу у співпраці усіх суб'єктів фінансового моніторингу з Держфінмоніторингом, так і імплементація міжнародного законодавства до сучасних реалій.

3.2. Перспективи використання світового досвіду у реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму

Проблема відмивання грошей та фінансування тероризму на сьогодні є наднаціональною проблемою і визнається всіма демократичними країнами як загроза економічній безпеці. Окрім участі в ефективній системі боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму на глобальному рівні, кожна країна працює над створенням власних національних органів для боротьби з легалізацією. Україна в цьому процесі не є винятком, тому працює в цьому напрямку вже більше двадцяти років.

Міжнародне співробітництво в боротьбі з відмиванням грошей розпочалося зі створення різних спеціальних організацій та укладення між ними угод. Історичною подією стало створення цільової групи з фінансових заходів FATF на саміті G7 в Парижі в 1989 році та створення подібних регіональних організацій, зокрема:

- Азіатсько-Тихоокеанська група - APG;
- Група Південної та Східної Африки - ESAAMLG;
- Група країн Карибського басейну - CFATF;
- Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню грошей - MONEYVAL [7, с. 31].

Розглядаючи можливість використання світового досвіду реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму в Україні, слід зазначити, що фундаментальні основи міжнародного співробітництва в ВК та ФТ ґрунтуються на міжнародній діяльності світових міжурядових організацій - FATF, включаючи сорок рекомендацій. Ці рекомендації стали важливим фактором у виробленні системного підходу до боротьби з відмиванням грошей.

Як уже зазначалося, ДСФМ активно співпрацює з різними міжнародними організаціями. Але якщо проаналізувати практику міжнародного співробітництва вітчизняних правоохоронних органів, то слід зазначити, що ми успішно співпрацюємо з Радою Європи в цьому напрямку. Про високий рівень такої співпраці свідчать ратифіковані Україною конвенції, зокрема:

- Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р. (підписана Україною 29 травня 1997 р., ратифікована 16 січня 1998 р.);
- Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. (підписана в Україні 29 травня 1997 р., ратифікована 16 січня 1998 р.);
- Європейська конвенція про міжнародне значення кримінальних рішень 1970 р. (підписана Україною 9 червня 2000 р., ратифікована 26 вересня 2002 р.);
- Європейська конвенція про передачу кримінального провадження 1972 р. (ратифікована Україною 28 вересня 1995 р.);
- Конвенція про відмивання, розшук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, 1990 р. (підписана Україною 29 травня 1997 р., ратифікована 26 січня 1998 р.);
- Конвенція про видачу засуджених 1983 р. (ратифікована Україною 28 вересня 1995 р.) тощо. [7, с. 30-31].

Також варто згадати низку міжнародно-правових документів, які безпосередньо стосуються боротьби з відмиванням грошей, а саме:

- 1) Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р.;
- 2) Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р.;
- 3) Конвенція ООН від 19 грудня 1988 р. про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин (Віденська конвенція);
- 4) Конвенція Ради Європи від 8 листопада 1990 р. про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (Страсбурзька конвенція);
- 5) Сорочок рекомендацій FATF 1990 року;
- 6) Директива Ради Європи 1991 р. «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей»;
- 7) Директива Ради Європи 2001 р., яка доповнює Директиву «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей» у сенсі запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей [7. с.31-32].

Якщо проаналізувати сучасну практику міжнародного співробітництва національних правоохоронних органів та нормативно-правові акти міжнародних організацій, то необхідно відзначити позитивний досвід України щодо ратифікації різноманітних документів та їх імплементації в чинне законодавство України.

Водночас встановлено, що чинне законодавство встановлює певний загальний принцип міжнародного співробітництва у сфері ВК та ФТ – це принцип взаємності. Однак іноді неможливо надати один одному рівні права з обох сторін різних країн, оскільки існують різні відмінності в правовому полі. І міжнародні договори, і договори передбачають надання прав іноземцям на основі взаємності національного режиму, тобто режиму найбільшого сприяння. Закріплення або визначення режиму ґрунтується на загальних принципах у нормах міжнародних договорів. Також слід зазначити, що ознаками міжнародного співробітництва ДСФМ є:

- у різних компетентних органах іноземних держав;

- на підставі міжнародних договорів;
- за принципом власної ініціативи або взаємності;
- з точки зору обміну досвідом та інформацією щодо ВК та ФТ [7, с. 219].

Проте слід зазначити, що досвід організації систем фінансового моніторингу в зарубіжних країнах показує низку переваг, впровадження яких в Україні могло б підвищити ефективність національної системи фінансового моніторингу, зокрема:

- збільшення джерел інформації, що надходять до Національної служби фінансового нагляду, шляхом підвищення рівня обізнаності та фінансової грамотності населення;
- запровадження громадського контролю у сфері відмивання грошей
- віднесення операцій до фінансових злочинів із передбаченням правопорушень відмивання грошей;
- посилення міжвідомчої координації органів, що здійснюють регулювання та нагляд у сфері запобігання та придушення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та створення єдиної закритої інформаційної системи для взаємного обміну інформацією;
- посилення відповідальності суб'єктів первинного фінансового моніторингу за порушення законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

Таким чином, удосконалення організації національної системи фінансового моніторингу сприятиме утвердженню України як надійного партнера у запобіганні та протидії відмиванню грошей на світовому фінансовому ринку.

Також слід зазначити, що Держфінмоніторинг має високу репутацію в міжнародному співробітництві, оскільки постійно консультує підрозділи іноземної фінансової розвідки щодо вдосконалення та розвитку своїх національних систем у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Як приклад підрозділам фінансової розвідки таких країн, як

Вірменія, Молдова, Білорусь, Казахстан, Азербайджан, Киргизстан та Таджикистан, Держфінмоніторинг надав допомогу, і ці підрозділи стали повноправними членами Егмонтської групи підрозділів фінансової розвідки [23].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок що Україна налагодила та постійно посилює співпрацю з різними міжнародними антилегалізаційними організаціями у спільній боротьбі із легалізацією (відмиванням) коштів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму. Також є позитивний досвід у переданні кращих практик НОР вже з України іншим державам, зокрема Вірменії, Молдови, Білорусі, Казахстану, Азербайджану, Киргизії та Таджикистану

Висновки до розділу 3

У третьому розділі кваліфікаційної роботи визначено, що для підвищення ефективності міжнародної взаємодії у сфері відмивання коштів та фінансування тероризму необхідна адаптація основних рекомендацій міжнародних організацій до формування національної системи оцінки ризиків, зокрема в частині удосконалення та імплементації нормативно-правових актів, а також максимально врахувати позитивний досвід міжнародних організацій для формування якісної системи фінансової розвідки в Україні.

Визначено, що важливим етапом у розвитку фінансової розвідки в Україні є проведення Національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії ВК та ФТ із застосуванням міжнародних рекомендацій, кращих практик та керівних вказівок та звітів відповідно. Як вже зазначалося Україна вже двічі проводила Національну оцінку ризиків, зокрема у 2016 та 2019 роках. І в 2022 році буде наступна, яка однозначно врахує всі прогалини попередніх та буде черговим етапом у покращенні та підвищенні якості у

сфері відмивання коштів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму.

Проблема легалізації доходів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму на сьогоднішній день є транснаціональною проблемою та визнається всіма демократичними державами як загроза економічній безпеці. Поряд з участю у організації ефективної системи боротьби із відмиванням коштів та фінансуванні тероризму у світовому вимірі, кожна країна прагне сформувати свої власні національні антилегалізаційні органи. Україна у цьому процесі не є винятком, тому вже понад двадцять років працює у даному напрямі.

Для підвищення ефективності через використання світового досвіду у реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму національній системі фінансового моніторингу варто впроваджувати міжнародний досвід, зокрема: посилення міжвідомчої координації органів, що здійснюють регулювання та нагляд у сфері відмивання брудних грошей, і створення єдиної інформаційної системи закритого типу для обміну інформацією між ними, а також збільшення джерел отримання ДСФМ інформації шляхом підвищення рівня свідомості та фінансової грамотності населення та суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні та практичні основи вивчення світового досвіду у сфері протидії легалізації коштів отриманих злочинним шляхом та можливість використання його в Україні. Результати дослідження дають змогу зробити такі висновки:

1. Визначено що міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення здійснюється за принципом взаємності відповідно до законодавства, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та інших нормативно-правових актів.

2. Встановлено, що в сучасних глобалізаційних умовах розвитку проблема легалізації (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму набула міжнародного характеру. Таким чином, міжнародні документи чітко визначають статус підрозділу фінансової розвідки, як незалежного національного центру, який отримує та аналізує повідомлення про підозрілі фінансові операції та передає результати аналізу до правоохоронних органів для кримінальних розслідувань.

3. Проаналізовано досвід проведення Національних оцінок ризиків у Великобританії, Італії та Ізраїлі та визначено, що кожна з них дбає про цивілізований розвиток своєї країни, зокрема через боротьбу з відмиванням коштів та фінансування тероризму. Не зважаючи на різні підходи у всіх країнах введено обов'язковий фінансовий моніторинг операцій та верифікацію та ідентифікацію клієнтів, метою якого є недопущення злочинів пов'язаних з відмиванням коштів та використанням фінансової системи країни у різного роду злочинних схемах.

4. Охарактеризовано міжнародне співробітництво Державної служби фінансового моніторингу України з її міжнародними партнерами. З'ясовано, що за підсумками 2020 року Держфінмоніторинг співпрацював із 91

підрозділом фінансової розвідки зарубіжних країн в частині забезпечення якісної взаємодії та обміну інформацією. Визначено, що важливим показником міжнародної співпраці ДСФМ є запити до підрозділів фінансової розвідки іноземних держав та запити отримані від них. Загалом протягом 2020 року ДСФМ направила 328 запитів до 59 іноземних підрозділів фінансової розвідки та отримано 367 відповідей на запити від 55 підрозділів фінансової розвідки зарубіжних країн. Ще Держфінмоніторингом було отримано 338 запитів від 53 зарубіжних підрозділів фінансової розвідки та надано 410 відповідей до 55 підрозділів фінансових розвідок іноземних країн.

5. Визначено, що важливим етапом у розвитку фінансової розвідки в Україні є проведення національних оцінок ризиків, зокрема із застосуванням міжнародних рекомендацій, кращих практик та керівних вказівок та звітів відповідно. Україна вже двічі проводила Національну оцінку ризиків, зокрема у 2016 та 2019 роках. І в 2022 році буде наступна, яка однозначно врахує всі прогалини попередніх та буде черговим етапом у покращенні та підвищенні якості у сфері відмивання коштів одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму.

6. Проаналізовано існуючу практику міжнародного співробітництва національних правоохоронних структур та нормативно-правові акти міжнародних організації варто відзначити, позитивний досвід України із ратифікації різного роду документів та імплементації у чинне законодавство України. Розглядаючи перспективи використання світового досвіду у реалізації політики протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму в Україні варто зазначити, що базові постулати міжнародного співробітництва України у сфері запобігання та протидії відмиванню брудних грошей ґрунтується на міжнародній діяльності групи з розробки світових стандартів щодо відмивання грошей – FATF, зокрема її Сорок Рекомендацій. Дані рекомендації стали важливим фактором у розвитку системного підході у боротьби з легалізацією коштів одержаних злочинним

шляхом в Україні, які широко використовуються у діяльності підрозділу фінансової розвідки.

7. Визначено, що досвід організації систем фінансового моніторингу в іноземних країнах вказує на можливість застосування його в Україні, зокрема: віднесення до фінансових злочинів операцій з предикативними до відмивання коштів злочинами; посилення відповідальності суб'єктів первинного фінансового моніторингу щодо порушення законодавства в сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом; посилення міжвідомчої координації органів, що здійснюють регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і створення єдиної інформаційної системи закритого типу для обміну інформацією між ними; збільшення джерел отримання Держфінмоніторингом шляхом підвищення рівня свідомості та фінансової грамотності населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буткевич С. А. Фінансовий моніторинг в Україні (організаційно-правові аспекти): монографія. Сімферополь: «Кримнавчпеддерж». 2010. 286 с.
2. Буткевич С. А. Фінансовий моніторинг: зарубіжний досвід та українська модель: монографія. Сімферополь: «Кримнавчпеддерж». 2012. 286 с.
3. Варналій З. С. Детінізація економіки як чинник забезпечення національної безпеки України // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 1. с. 1–18.
4. Внукова Н. М., Андрійченко Ж. О. Фінансовий моніторинг: навчальний посібник. Харків: Видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2013. 203 с.
5. Глущенко О. О., Підхомний О. М. Нелегальне підприємництво та фінансова система України в умовах глобалізації: монографія. Львів. Львівський національний університет імені Івана Франка. 2011. 348 с.
6. Глущенко О. О., Семененко І. Б., Слав'юк Р. А. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія. К. УБС НБУ. 2014. 386 с.
7. Грубляк О. М., Карвацький М. В. Лисенко Ж. П., Юрій Е. О. Фінансовий моніторинг: навч. посіб. Чернівці. «Рута». 2019. 240 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1Qa77GuVMcqJwG9LiOGRBtN0PqJoHf3k_/view
8. Гужій С. Г., Ключке С. М., Кірсанов В. М. Протидія легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму: навч. посіб. К. «Такі справи». 2008. 560 с.
9. Деякі питання організації фінансового моніторингу: Постанова КМУ від 9 вересня 2020 р. № 850. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
10. Дмитров С. О., Медвідь Т. А., Левченко Л. Г. Визначення ризику банківської установи щодо використання її послуг для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму в ході інспектування: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ». 2014. 103 с.

11. Єфименко Т. І. Розвиток національної системи фінансового моніторингу. Київ: ДННУ «Академія фінансового управління». 2013. 378 с.
12. Збірка актів законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (з коментарями та роз'ясненнями). Бичков С.С., Котляревський Я. В., Лошицький М. В., Павлов Д. М., Удовик М. С. К. Ваїте. 2017. 1052 с.
13. Звіт державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf>.
14. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. К.: 2019. 250 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/Zvit.pdf.pdf>
15. Інформаційна довідка щодо міжнародно-правового стандарту до статусу підрозділу фінансової розвідки. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zagalna/DovidkaFIU.pdf>.
16. Італійський уряд обмежив суму покупок за готівку до 1000 євро. URL: https://zaxid.net/italiyskiy_uryad_obmezhib_sumu_pokupok_za_gotivku_do_1000_yevro_n1533165
17. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин». Ратифікована Постановою Верховної Ради України від 25.04.1991 р. №1000-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text
18. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. № 995_789. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text
19. Конвенція ООН проти корупції від 18.10.2006 р. № 995_c16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

20. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990 р. № 995_029. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text
21. Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскація доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму». Ратифікована Законом України від 17.11.2010 р. №2698-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text
22. Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні, узгоджена Міністерством фінансів України 17.12.2018 р.: URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2019/20190702/Methodology.pdf
23. Національна оцінка ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму : керівництво FATF. – 2013. – Лютий. – URL: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/National_ML_TF_Risk_Assessment.pdf.
24. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/>
25. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України № 361-IX від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
26. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України, 14 жовтня 2014 р. №1702-VII: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
27. Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану

заходів щодо їх реалізації. Розпорядження КМУ від 12.05.2021 № 435-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text>

28. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України. Постанова КМУ від 29.07.2015 р. № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>
29. Про затвердження Порядку збору, обробки і аналізу інформації щодо результатів діяльності суб'єктів фінансового моніторингу, інших державних органів, що беруть участь у роботі системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, схвалення та оприлюднення результатів національної оцінки ризиків та здійснення заходів за її результатами. Постанова КМУ та НБУ від 5 серпня 2020 р. № 690
30. Про затвердження Порядку проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму і оприлюднення її результатів: постанова КМУ, 16 вересня 2015 р. №717: URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248493531>
31. Про Національний банк України: Закон України № 679-XIV від 20.05.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
32. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму. Закон України № 2698-VI dsl 17.11.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-17#Text>
33. Про схвалення Концепції розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансуванню тероризму на 2005-2010 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.08.2005 № 315-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-2005-%D1%80#Text>

34. Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванню тероризму на період до 2015 року. Розпорядження КМУ від 09.03.2011. № 190-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2011-%D1%80#Text>
35. Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року. Розпорядження КМУ від 30.12.2015. № 1407-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80#Text>
36. Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. Методологія з оцінки технічної відповідності рекомендаціям FATF та ефективності системи протидії відмивання коштів та боротьби з фінансуванням тероризму. Правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітетом MONEYVAL. Листопад 2020. 287 с. URL: [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/UKR_Compilation%20book%20-%20FINAL%20\(02.02.20211\).pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/UKR_Compilation%20book%20-%20FINAL%20(02.02.20211).pdf).
37. Світовий досвід проведення національних оцінок ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму. – К., 2021. – 344 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/83.pdf>.
38. Guidance for crime and financial investigators and immigration intelligence on how to apply the Management of Risk in Law Enforcement (MoRiLE) scoring to immigration enforcement operational work. URL: <https://bit.ly/3fJIEp5/>
39. Methodology for assessing technical compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems. URL: <http://www.fatf->

[gafi.org/media/fatf/documents/methodology/FATF%20Methodology%2022%20Feb%202013.pdf](https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/methodology/FATF%20Methodology%2022%20Feb%202013.pdf)

40. National risk assessment of money laundering and terrorist financing – 2018. URL: <https://bit.ly/3ywj8v7>
41. The FATF Recommendations: URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html>
42. The Findings of the Money Laundering National Risk Assessment: The Financial System (Non-Restricted Version), [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bit.ly/2RAx6vn>
43. The Main Findings of the Money Laundering National Risk Assessment, URL: <https://bit.ly/34eKZSv>
44. The Main Findings of the Terror Financing National Risk Assessment (Non-Restricted Version). URL: <https://bit.ly/3wvgSCh>
45. UK National risk assessment of money laundering and terrorist financing – 2020. URL: <https://bit.ly/3vjeNJF/>